

Cena naročnikom za 12 snopičev 2 gld. 40 kr.

KNJIŽNICA
za
MLADINO.

Ustanovila:

„Zaveza slovenskih učiteljskih društev“

Izdajatelj in odgovorni urednik And. Gabršček.

Savirski glasi.

Izdalo «Učiteljsko društvo za celjski in
laški okraj».

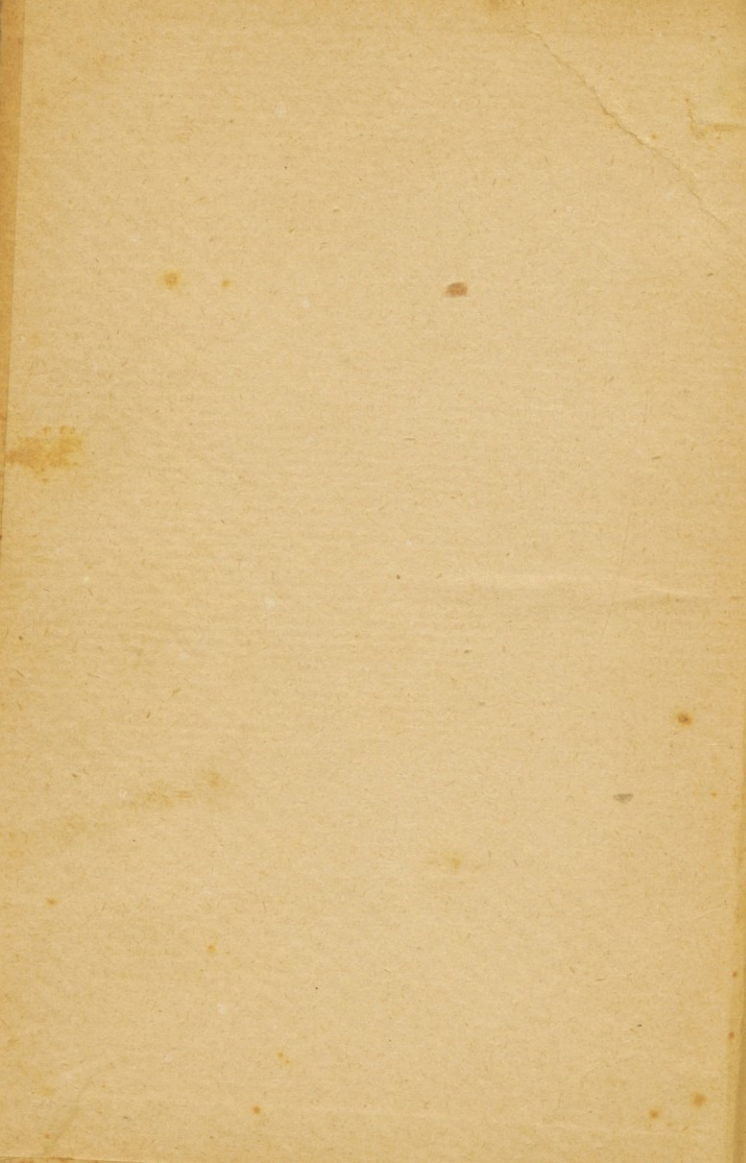
I. ZVEZEK:

V GORICI.

Tiska in zalaga „Goriška Tiskarna“ A. Gabršček.

1896.

Snopič 24. — V Gorici, 31. decembra 1896. — Cena 25 kr.

Cena naročnikom za 12 snopičev:

2 gld. 40 kr.

Knjižnica za mladino.

USTANOVILA „ZAVEZA SLOVENSКИH UČITELJSКИH DRUŠTEV“

Izdajatelj in odgovorni urednik

Andrej Gabršček.

Izhaja zadnji dan vsakega meseca v trdo vezanih
snopičih, obsežnih povprečno po 6 pol.

V GORICI.

Tisk in zal. „Goriška tiskarna“ A. Gabršček.

1896.

Savinjski glasi.

Izdálo

„Učiteljsko društvo za celjski in laški okraj“.

I. snopič.

V GORICI.

Tisk. in zal. „Goriška tiskarna“ A. Gabršček

1896.

Dr 1023

2010/5733

Predgovor.

Da se ukrepi prekoristna «Knjižnica za mladino» ter se naše mladinsko slovstvo s koristnimi in podučnimi spisi kolikor toliko pomnoži, je izvolilo podpisano društvo pri svojem zboru dne 2. svečana t. l. poseben «književni odsek», katerega udje so se zavezali, prirediti po svojih močeh mladini primernega berila ter ga priobčevati pod imenom «Savinjski glasi».

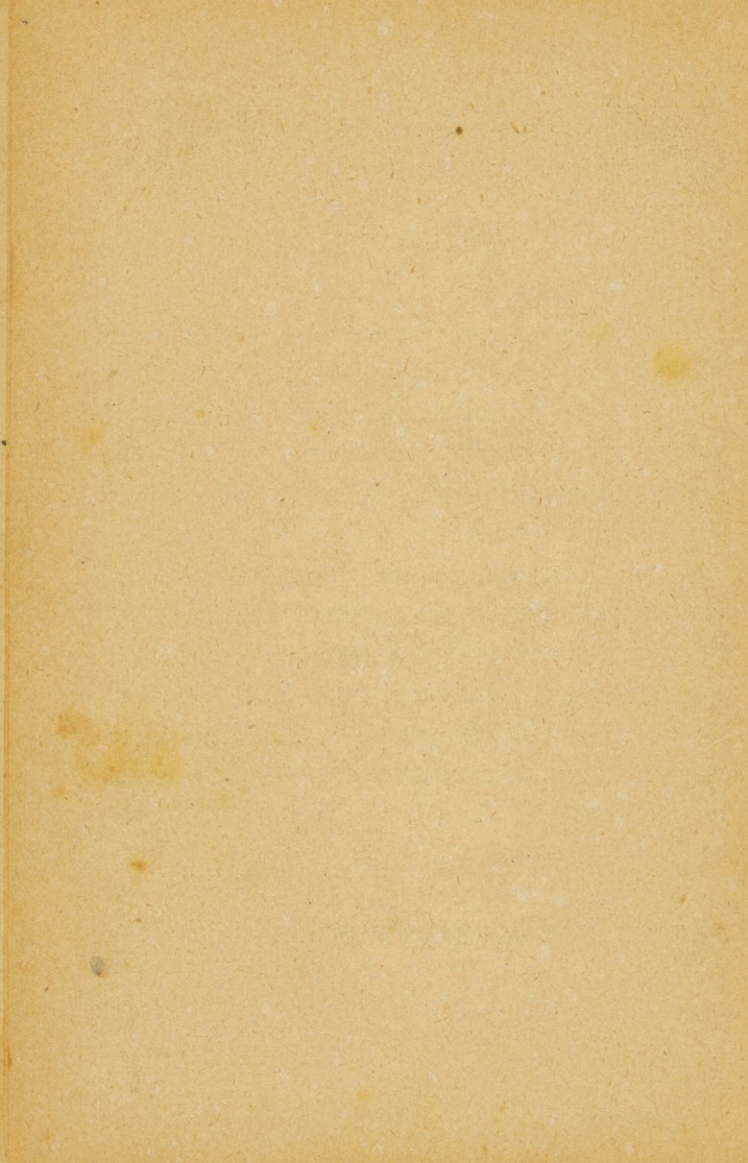
Evo prvi plod tega odseka! Upamo, da bo naše delo dobrodošlo ne le ljubi naši mladini sami, nego tudi vsem njenim pravim prijateljem!

V Vojniku, dne 15. avgusta 1896.

Za odbor „učiteljskega društva za celjski in laški okraj“:

Tone Brezovnik,

t. č. predsednik.

Gozdni duhovi.

(Právljica.)

Iz nemškega prevel *F. Z. Vranjegorski.*

Prišel je mili mesec maj. Kako se je predružačilo po svetu! Povsod se smehljajo krasne cvetke, potočki veselejše žuborijo, tamkaj frfra lahek metuljček. Glej, vsedel se je na belo cvetko, zdaj-le je pogledal v njo in zdaj je razpel svoji krili ter je odletel.

Tamkaj-le se razprostira velik gozd. Idiva tjakaj, dete moje, ter si ogledva njegovo lepoto. Si li že občudoval v maju lepoto dneva? Gotovo. Otroku, ki ima čisto srce, je maj kaj dober prijatelj. Glej, povem ti o nekem dečku, ki ni nič imel rajši kakor

cvetlice, cvetoča drevesa in prost razgled na bele, zelene bregove. Zaradi tega se je najrajši sam sprehajal zunaj po svojem prostornem, lepem vrtu. Tamkaj je preživel najslajše dneve svoje mladosti, tamkaj je hojeval po uro dolgo med cvetočimi rožnimi grmovi, ali je pa posedal s knjigo v roki na zeleni trati. In cvetlice so se veselile nad njegovim čistim srcem; pogledovale so ga prijazno in mu prikimovale s svojimi nežnimi glavicami, kakor da bi hotele reči: «Ti si pač prav srečen deček, ti boš še kaj velikega, kajti, kdor ima veselje nad cvetlicami, je tudi dobrega srca, in tak mora biti človek, če hoče kaj postati».

Tam-le v gozdu ni bil še nikoli. Danes pa, ker je zunaj tako lepo, hoče tja in si ga ogledati. Potočki so veselo šumeli, pomlad je oblekla gozde in travnike v zeleno obleko, nasula je povsod cvetlic in cvetja; tudi nebo se je razprostiralo tako jasno, da ni bilo videti oblačka na njem. Solnce je milo sijalo in prodiralo s svojimi žarki

s čudnim svitom v zeleni gozd; če je še zašumel lahek vetrič po bliščečih listih, si je mislil deček, da plavajo po drevesih gozdni duhovi, o kojih mu je nekoč pravila njegova stara mati. Deček se je zagledal v prekrasen gozd. Šel je polagoma dalje. Na dom še niti mislil ni.

Hitel je lahkih nog po mračnih hodnikih, skakal je čez žuboreče potočke, hodil po višinah in po tihih samotnih dolinah. Iz začetka je še slišal človeške glasove, ki so prihajali od bližnje vasice, a čim dalje je šel, tim tiše je postajalo, slednjič ni slišal niti enega človeškega glasú.

«Zares, tukaj je kakor v cerkvi», je govoril deček s seboj. «Prav tako sveto tiho je; tukaj bi skoraj rajši molil. Če pogledam med zelenimi drevesi navzgor, vīdim naravnost v modro nebo».

«Kvivit, kvivit, prav imaš majhni deček», je pel na vejici strnadek; «da, kaj lepo je, tukaj pošiljati svojo jutranjo in večerno molitev tja gori v milo nebo». Za tem je

začel ptiček tako močno peti, da se je videlo, kako so se njegova prsa burno privzdigovala.

Deček si je hotel pevca bliže ogledati, a ta je kar odletel; kajti vedel je, da ljudje radi strežejo po ptičjem življenju, dečkovega dobrega srca pa ni poznal. Naš mladi potovalec je hodil uro daleč, pa njemu se je ta čas zdel kakor trenutek.

Zdaj je prišel na širok travnik. Cvetlice, ki so tam cvetele, so majale z glavicami, kakor bi ga hotele pozdravljati. Metuljčki, ki so se tamkaj mudili, so mu prifrfrali nasproti. Glej, prav zdaj se mu je lep pester metuljček vsedel na njegovo ramo. Deček je šel dalje po lepem travniku. Prišel je do neke skale. Tamkaj je rastla velika lipa. Ker je bil naš popotnik utrujen, je legel pod košato drevo v mehko travo. Tukaj je bilo tiho. Le lahek vetrič je pihljaj po vejah, in slišati je bilo, kakor da bi si šepetali dobri duhovi.

Deček je ležal nekaj časa. Zdaj se je pa zaslišalo neizrečno milo petje. Najprej se je slišal posamezen glas, k temu se je pridružil še drugi, k temu zopet tretji in tako se jih je slišalo vedno več in več. Gozd, cvetlice in ptički, vse je utihnilo in poslušalo rajske pesmi. Vendar se pa ni moglo razločevati, od kod je prihajalo petje. Najprej se je slišalo, kakor da bi prihajalo ravno iz nebes, potem zopet, kakor da bi šepetalo skozi tisoč in tisoč najlepših cvetlic, potem se je zopet glasilo v šumljanju dreves.

Ker je bil deček pol v spanju, se ni mogel nakrat zavesti, kje da bi bil. A v njegovem srcu mu je bilo tako veselo, tako milo, kakor nikoli poprej.

Ko se je ozrl tja gori proti stari lipi, v koje senco je bil legel, glej — ni je bilo več, drevo je bilo izginilo. Na njegovem mestu pa je stala čudno lepa prikazen, ki se je dečku prav milo smehljala. Oblečena je bila v zlato obleko, dolgi lasje so padali na njeni rameni, njeno lice in njena roka

je bila kot sneg bela. Predno je mogel deček z isto prikaznijo le besedo spregovoriti, ga je obsipala ta z najlepšimi cveticami. V njihovih glavicah so se lesketali zlati, rdeči, zeleni, beli in modri hrošči, ptičice in metuljčki so sfrfrali iz cvetlic in so sedli kaj prijazno na dečkovi rameni.

Začuden je skočil deček po koncu in je vprašal prikazen: «Kdo si, krasno bitje?»

«Jaz sem pomlad, ne boj se me», je odgovorila prikazen.

«Kako bi se te neki bal, ker si pa tako lepa in krasna. Vem, da mi ne storiš nič hudega. Mati mi je vendar že pripovedovala, da se nam ni treba bati duhov, pač pa hudobnih ljudi».

«Prišla sem», je odgovorila pomlad, «da te bom vodila okoli, in ti boš videl veliko lepega. Zatorej kar hitro z menoj; pokažem ti kaj posebno mičnega. Ne bo deva pa hodila peš, ampak letela bova po zraku. Poskusi! Glej, nogi moraš tako-le k sebi skrčiti in roki moraš kakor peruti prav

lahno gibati, tedaj te že zrak ponese dalje. Če se hočeš na desno ali na levo obrniti, moraš se le nekoliko na isto stran nagniti».

Deček je poskusil z nogama in rokama, kakor ga je duh učil, in res — šlo je. Poletela sta tjakaj gori proti jasnemu nebu. Bilo je še zgodaj zjutraj.

«To bo kaj krasen dan», pravi deček duhu, ko sta letela po zraku.

«I kajpada», je ta odgovoril, «take dneve bi morali ljudje tudi čislati kakor velike praznike».

«Ali bi mi ti vedel povedati, od kod so prihajale pesmi, katere sem prej slišal, ko sem ležal pod lipo?»

«O, to so bile zvezdice, ki so svojo jutranjo pesem pevale in si druga drugi klicale, da je napočil dan».

Dolgo sta letela in slednjič sta zagledala v daljavi velikanski in krasen grad. Okrašen je bil z dragimi kameni, in z zlatom je bila prevlečena njegova streha. Nje-

gove velike sobe so se tako lesketale, da je svetil njih sij po celi deželi.

«Glej, tukaj stanuje solnce», je rekel duh dečku, «to pa ima še brata, kateremu je ime dež; le-ta vladata skupno. Duh dežja pa stanuje v svoji kristalni palači sredi morja. Prav zdaj gre duh solnca s svojim spremstvom iz palače; kako je vse veselo, vse se ga veseli».

Deček je gledal čuden prizor in je videl, kako se duh solnca sprehaja po nebu, in kako se ga veselé vse stvari na zemlji.

«Zagledal si se, vem; morava si pa ogledati še v gozdu. Spustiva se na zemljo.»

«Kakor hočeš», je odvrnil deček duhu, «tako sem zatopljen v občudovanje, da te brezvoljno ubogam».

Poletela sta zopet na zemljo in šla sta v gozd. Tukaj so rastle ob potu različne gozdne cvetlice. V njihovih glavicah so se pa prikazovali možički, ki so bili še manjši od mezinca na roki, tanki pa kakor nit. V vsaki cvetlični glavici je prebival tak

možiček. Ko je deček šel mimo neke cvetlice, se je njen prebivalec dečku tako nasmejtal in se mu tako prijazno priklonil, da se je vsa cvetka majala.

Vsak možiček je pa bil drugačen. Nekateri je imel na glavi veliko čelado in je nosil na nogah blesteče ostroge. Neki drugi je bil v cvetlici, ki je imela glavo podobno zvončku. Isti je imel v roki zvonček, s katerim je tako glasno zvonil, pri tem pa je delal tako vesel obraz, kakor da bi si godel najlepšo godbo. Še drugi možiček v strupeni cvetlici je zategoval svoj obraz tako ostro in osorno, kakor da bi bil zares kralj cele dežele.

Seveda, če bi človek le površno pogledal te možiceljne, bi mislil, da so le rumeni cvetlični prašniki, tiste niti, ki so v glavici vsake cvetlice. Pa naš deček je vendar ljubil cvetke in zatorej je tudi več videl nego drugi ljudje.

«Dobro jutro, mali potovalec, ti si nekoliko radoveden, kaj ne? No, to me veseli»,

je zavriskal razposajen možicelj. «Poslušaj, ti že povem, kar želiš vedeti».

Namignil mu je, naj bi deček stopil bliže.

«Povej mi, ali bi te naš posel veselil?» je vprašal možicelj iz majajoče se cvetke in je zamahnil s svojo rmeno kapico po zraku. «Jaz ti povem, kaj moramo mi delati».

«Če zjutraj cvetlica odpré svojo glavico, moramo nabirati rosne kapljice, da ž njimi poživimo cvetko, spihati moramo z njenih lističev prah zjutraj in zvečer. Če zamudimo ta posel, umremo s cvetlico vred».

Ko je možicelj končal, je prijela pomlad dečka za roko in ga vedla v gozd.

«Stoj!» rekla mu je, «počakati moraš nekoliko tukaj».

Deček je obstal in je zagledal pred seboj silno lepo jezero. Bilo je zelo globoko; zelenkasta voda je bila prozorna, da se je videlo noter do dna. Po čisti vodici so kaj veselo švigale snežno-bele ribice. Solnčni žarki so se tako ljubko lesketali v vodi, da

je bila videti kot velika steklena plošča. Ribice so tu pa tam skakale nad vodo.

«O, ve ste ljube živalice», je zaklical deček v veselju, «vam se tukaj notri gotovo dobro godi, ker ste tako vesele».

In glej! Kako čudno je to! Kakor da bi bile ribice razumele dečkov nagovor, so priplavale na površje vode in so gledale proti njemu. Dà, še celó govoriti so znale.

«O, nam bi se tukaj prav dobro godilo, ko bi le zmiraj znale govoriti. Pa odgovoriti moremo le takrat, če nas ljudje ljubeznivo nagovoré, drugače pa nikoli; zaradi tega pa pravijo, da smo neumnice. Oh, kako rade bi si tukaj v globočini povedale druga drugi, kako rade se imamo, pa tega ne moremo in ne smemo. Oh, oh, tako je težko, če ne more in ne sme povedati kdo komu, kar občuti. Zdrav ostani dobri deček, nočemo te žalostiti».

Deček se je ozrl po svojem spremljevalcu, po duhu pomladanskem, ta ga je pa vedel na lep griček. Ko sta šla mimo grmovja,

je zbežal noter martinček, ki se je prej zunaj solnčil.

«Ne boj se», je rekel duh živalici, «jaz sem pomlad, in ta-le je dober deček, ki vas ljubi».

Živalica je zopet prigomazila iz grmovja in se je ustavila pri pomladi.

«Zakaj si tako boječa, ljuba živalica?» je vprašal deček.

«Oh», je odgovoril martinček, «nas vse sovraži, ker smo tako grdi. Pa vendar ne storimo nikomur nič žalega, in to je, kar nas najbolj boli, da nas ljudje sovražijo, četudi imamo čisto vest».

«Žalostno je zares», je odvrnil deček, nisem mislil, da se more kdo nesrečnega čutiti v cvetoči naravi. Zdravstvuj, uboga živalica», je rekel še in se napotil s pomladjo dalje.

Zdaj sta dospela na vrh istega grička. Tukaj se je razprostirala prelepa ravnina. Po travi so ležale mogočne skale. Preko ravnine sta prišla na drugi strani v gozd.

Tukaj se je razprostiral travnik, ki je bil z mahom preraščen. Po njem so čisto tiho žuboreli potočki. Tukaj v tej tihoti so se lahko združevali ter naraščali v večje potoke.

«Kaj pa je to? Le poslušaj!» je rekel deček pomladi. Ko sta šla od grička, sta slišala prav veselo šepetanje. Čim bliže travnika sta prišla, tem glasnejše je bilo. Potočki tega niso mogli povzročiti, ker so bili za to premajhni. Videlo se je, kakor da bi se zrak mešal in vetrič tako šumel; a za to je bilo vendar prelepo. Pot je bil močvirnat. Pri vsaki stopinji je zašumela voda pod njenima nogama.

«Le idi in ne boj se, saj sem jaz pri tebi», je rekel duh. «Poslušaj, kako se petje lepo glasi».

Poslušala sta, na uho jima je donela pesmica:

«Hurá! le delajmo veselo,
Da gozd tem lepše zelení,
Prijetno je to delo,
Veselje nam je to vse dni».

Zavila sta jo okoli pečine; tukaj je bilo še bolj močvirnato. Povsod so se na travnih bilkah lesketale vodene kapljice. Na celem prostoru se je mudilo brezštevilno majhnih sivih bitij, ki so se zdaj izgubljevala v travo, zdaj zopet poletela v zrak, kakor da bi hotela nekaj vloviti.

«Glej, ljubi deček, to so duhovi studentev», je rekla pomlad. «Kako marljivo delajo, da bi zemljo olepšali in človeku hasnili».

Ta bitja so bili samo majhni paglavčki, ki niso bili višji od miši. Oblečeni so bili kakor mornarji. Na glavi pa so imeli čepice, raz katere so mahale majhne bunčice.

Ti paglavci so stiskavali vodo iz mahovih bilk, kopali so majhne jarke, katere so napeljevali v potok. Drugi zopet so poleteli v zrak, kjer so lovili s svojimi čepicami vodene kapljice, koje so nosili v potoček. Posebno smešen in navihan je bil neki paglavček. Sedel je namreč na pobočje nekega holmca, od koder je zdrčal v dolino.

Na ta način je iztisnil iz bilk vso vodo. Premočen je pa bil tudi skozi in skozi. Ko se je postavil na svoji kratki nožici, je voda kar tekla od njega. Posebno je curljalo od njegovih brk, prav tako kakor od prediva, če ga iz vode potegneš.

«Ubožec», je menil deček, «da bi le ne dobil nahoda ali še celó mrzlice».

«E, kaj še», je odgovorila pomlad, «prav to mu je zdravo».

Ko so ti paglavci, ki so se tako hitro sukali po bilkah, zagledali pomlad, zaukali so samega veselja. Vrgli so svoje čepice v zrak in so začeli plesati po močvirju, da je voda brizgalà visoko čez njihove glave. Pa kako so skakali! Nožice so visoko privzdigovali, z rokama so mahali po zraku. Tamkaj je jeden poletel v zrak, drugi se je zagnal za njim ter se je prijel prvemu za čevelj na nogi. Oni je pa stresel svojo nogo, čevelj je zdrknil z nje, in haló, drugi paglavec je štrbunknil s čevljem v vodo in blato. Kmalu se je vendar izkobacal, umil

se pa začel plesati, da so dečku, ki je vse to gledal, kar solze v oči stopile samega smeha.

«Idiva dalje», mu reče pomlad, «sicer bi preveč v blatu obtičal».

Prišla sta zopet v velik gozd.

«Prosim te, povej mi, kako je mogoče, da jaz vse tako natanko vidim!»

«Povem ti pozneje, zdaj idi dalje z menoj. Rad bi namreč dobil solnce na njegovem popotovanju, kajti tudi njegovega brata spoznaš».

Poletela sta zopet po zraku preko gorâ in dolin, preko rek, poljâ in mest, tja proti isti strani, kjer solnce zahaja.

«Ne smeš misliti», je rekel duh dečku med letenjem, «da je brat solnca istotako prijazen. Ta je nekoliko osoren, pa zaradi tega je vendar dober duh».

Letela sta dalje in dalje. Tuje kraje, tuja mesta je videl deček globoko pod seboj. Nakrat se mu je razprostrla pred očmi velika velika voda. Bilo mu je, kakor da bi

gledal veliko planjavo, katero je voda preplavila. Ta velika voda, ki je bila temnozeleno zelene barve, se imenuje morje. To je silno globoko, takó globoko, da se vaši hribi, katere gledate vsak dan, skrijejo v tisti globočini. Tamkaj so med majhnimi živalcami tudi tako velike ribe, ki so daljše od žrdi. Nekatero zinejo tako široko, kakor so vaša hišna vrata velika. Tamkaj v globočini plavajo te čudne živali. Na površju morja pa plavajo velike ladije. To so takó veliki čolni kakor kaka cerkev. Ljudje, ki se zmiraj vozijo na ladijah, se imenujejo mornarji.

Voda je gnala visoke valove. Ko so ti zagledali nad seboj leteti duha pomladanskega, so začeli visoko skakati in drug drugemu pripovedovati, da je pomlad nad njimi. Privalili so se k suhi zemlji ter so tamkaj poljubovali suhi pesek. Njemu so mrmrali, kako strašno je zunaj na morju, kjer se take čudne živali preganjajo. Mornarji, ki so imeli opravka na morskem obrežju, so pač slišali, kako so valovi udar-

jali ob obrežje, a razumeli niso nič njih govorenja; deček pa, ki je letel prav nad morjem, je razumel vsako besedico.

Konečno sta priplavala k solncu, ki je s svojo družbo kaj ponosno hodilo po nebu. Tudi naš deček in duh sta se pomešala med družbo.

«To je pa vendar čudno, kako visoko sva midva! Najvišje gore se mi ne zdijo višje od krtin. Ne bi si bil pač nikoli mislil, da bom kedáj takó visoko».

«I, seveda, kdor ima čisto srce, poleti pač više nego drugi ljudje. Zatorej glej, da boš zmiraj tako nedolžen, kakor si zdaj!» ga je učil duh.

Zagledala sta velik steklen grad, ki se je vzdigoval iz morja. V gradu je sedel v veliki sobi čmeren duh dežja. Zavit je bil v širok siv plašč, in njegove brke so mu segale do tal. Ko je njegov brat, solnce, prišel do njega s svojim spremstvom, se je razsvetlil ves stekleni grad. Še celó duh dežja se je razvedril in se nekoliko na-

smehljal. Kmalu je pa stopil na streho svojega grada, gledal v morsko daljavo in mrmral v svoje brke: «Imel bom še dosti opravka danes; da bi vendar že prišel vihar».

Ko je to izgovoril, so se zagnali morski valovi v svoji silovitosti, morje je začelo čudno šumeti.

«Jutri bo kaj slab dan», je rekla pomlad dečku. Tudi ta dva sta stala na strehi grada.

Duh dežja je še zmiraj zrl v morje. Zginila je bila z njegovega obraza svetloba in miloba, katero je kazal pri prihodu brata solnea; le osornost in groza je bila brati v njegovih očeh. Iz morskih globočin je bilo slišati strašno tuljenje.

No zdaj je pridrvil vihar, kateremu je letel duh dežja z velikim šumom nasproti; pri tem je razprostrl svoj sivi plašč, in videti je bilo, kakor da bi imel neizrečno veliki peruti, ki sta ga nesli po zraku. Poklical je ob jednom duhove oblakov in meglâ. Ti

so prileteli iz morja, iz gorâ in iz pečevja. Začeli so zbirati vodene kaplje po zraku in so jih spuščali na zemljo, da je lilo kakor iz škafa.

Huda burja je bila nastala. Vihar je strašno tulil in dež je lil, k temu so še morski valovi grozno vpili.

Deček se je bojazljivo stisnil k svojemu spremljevalcu.

«Poletiva više, tamkaj ti vihar ne bo nič mogel škodovati».

Poletela sta res više, da sta imela pod seboj hud vihar, oblake in silovit dež. Nad njima so pa kaj prijetno migljale svitle zvezdice. Deček se je nad tem močno začudil.

«Je že taka», mu je rekel duh, «čim više greš, tem mirnejše je. Viharji in burje divjajo v temni globočini, v mirno visočino vendar ne morejo».

«Če bi le uboge cvetlice pod tem ne trpele», je menil deček.

«I, to je res», mu je odgovorila pomlad. «Tedaj lahko spoznajo ljudje svoje

življenje na cvetlicah. Kakor te hitro preminejo, premine tudi človek in ni ga več. — Pa idiva domov. Tvoji stariši bodo zaradi tebe že v skrbeh».

«A prosim te, povej mi vendar, kako je to mogoče, da sem jaz videl toliko lepih rečij. Ne bil bi nikomur verjel, če bi mi kdo še tako pravil».

«Taka se bo godila tudi tebi. Ako boš komu o tem pravil, ti bo verjel le tisti, ki je takó čistega, dobrega in nedolžnega srca, kakor si ti».

«Ali sem jaz dobrega srca?» je vprašal deček zamišljeno. «Kaj pa je to dobro srce?»

«Vem», je rekel duh pomladanski in je prijel dečka za roko ter mu je gledal prijazno v obraz. «Ti se veseliš nad vsem, kar je lepega. Občutiš z vsako stvarico in ne moreš trpeti, da bi se godila komu krivica. Ti bi rad vsakemu pomagal in torej misliš, da mora celi svet tudi biti takšen, kakor si ti. Glej, to se imenuje dobro srce,

ki si ne pridobi samo ljudij in živalij, ampak tudi mrtve stvari».

«Ne vem», je rekel deček mehko, «jaz sem od tega, kar sem videl in slišal, takó zmeden, da bi najraje jokal. Prvega, ki bi ga srečal, bi objel, rekoč: «O, bodi mi dober, saj sem ti tudi jaz!»

Dečku je bilo, kakor da bi ga bil duh poljubil na čelo in usta, — potem pa je ta zginil. — —

Med tem, ko se je deček tako dobro imel, so bili doma za njega v velikih skrbah. Stariši so bili poslali vse hlapce in dekle, da so ga iskali. Oče je hodil nemirno po sobi gor in dol, mati je pa sedela pri mizi in je čakala skrbno, kedaj ga pripeljejo. Ko je bila starišev skrb največja, so se slišali zunaj veseli glasi.

«Juhé, imamo ga že, imamo», je zavriskal stari hlapec. Prinesel je dečka v sobo in ga je položil materi v naročje.

«Pa veste, ni veliko manjkalo, da si ni zlomil vratú. Našel sem ga spečega v

gozdu, tamkaj na skali pod lipo», je pripovedoval hlapec.

Deček si je mencai oči, da bi se čisto zbudil. Za tem je jokaje prosil stariše odpuščanja, ker se je bil oddaljil od hiše, da oni niso nič vedeli.

«Nisem toliko kriv. Mislil sem, da se kmalu vrnem iz gozda, pa zunaj je bilo zeló lepo. Nazadnje sem se utrudil in zaspal nehoté. Videl sem pa toliko lepega. Kar čudili se bodete, ko vam bom pripovedoval».

In pripovedoval je svojim ljubim starišem, kar je doživel. — —

Že davno je bilo solnce zašló, ko je končal. Svetli mesec se je smejal skozi okno. Mati in oče sta oklenila svojega sinčka ter sta s solzami v očeh zahvalila Boga, da jima je dal tako dobrosrčno dete.

Bodite tudi vi otroci tako dobrosrčni, kakor je bil ta deček. Ne preganjajte ubogih, nedolžnih živalic, ne razdirajte gnezda ptičkom, saj to jih močno boli. Ne lomite

hudomušno rastlin, ne teptajte cvetk, ker so vendar nedolžne. Vsaka stvar občuti bolečino kakor vi. Če boste takošni, kakor ta deček, bodo vas živalice in rastline tudi rade imele in se veselile z vami.

Celovški mestni godci.

(Právljica.)

Prosto poslovenil *T. B.*

Bil je svoje dni mlinar, ki je imel osla, da mu je nosil žaklje. Ko se je pa osel postaral ter ni mogel nositi vreč, sklene mlinar, da ga ubije. Ko osel to izvé, mu uide skrivaj ter jo mahne proti Celovcu, mislé si: «Tam v Celovcu lahko postaneš mestni godec!»

Tako po cesti naprej gredé zagleda tik ceste psa ležati. «Hej, kuže!» ga nago-
vori osel. «Kaj ležiš tu in zevaš, kot bi bil danes že Bog si ga vedi kako daleč pri-
tekkel?» — «Oh!» odgovori pes, «kako ne

bi zeval, ko se mi tako slabo godi, da že komaj diham! Oh, kako vse drugače je bilo nekdanj! Ko sem bil namreč še mlad in sem varoval gospodarjevo hišo tatov in drugih malopridnežev, tedaj so me vsi pri hiši radi imeli ter mi dajali obilo jesti; sedaj pa, ko sem star ter se me nihče več ne boji, je rekel gospodar, da me ubije. Ušel sem zato od hiše, a zdaj ne vem, kako se preživim». — «Veš kaj, kuže!» pravi osel, «jaz grem v Celovec za godca, pojdi tudi ti z menoj in postani godec!» Psu ni bilo treba dvakrat reči, nego vesel vstane ter gre z oslom.

Po govořici tej in tej korakata počasi naprej ter prideta do neke hiše. Na pragu pred hišo je sedela mačka ter se grozno kisló držala. «Kaj ti je, muca, da se tako kisló držiš?» vpraša jo osel. Mačka odgovori: «Kdo naj bi bil vesel, ko vidi, kako mu vse streže po življenju! Dokler sem bila še mlada in sem pridno miši lovila, so me imeli vsi radi ter so mi večkrat tudi

mleka dali. Zdaj pa, ko sem stara ter raje ležim in predem za toplo pečjo, me hočejo vreči v vodo! Zato sem pa žalostna!» — «Ej, muca!» ji reče osel, «pojdi z nama; gremo v Celovec za godce!» Mačka je bila zadovoljna; skoči raz prag ter gre ž njima.

Dalje gredé pridejo do druge hiše. Tu je stal na gnojišču petelin ter žalostno pel svol «kikiriki». Osel ga nagovori in reče: «Kaj ti je, ljubi kokodin, da tako žalostno prepevaš?» Petelin odgovori: «Kaj bi žalostno ne pel? Jutri je nedelja, in gospodinja je rekla, da me zakolje in speče za kosilo. Zdaj pa pojem, dokler sem še živ!» Na to mu pravi osel: «To je res žalostno! A pojdi z nami! Mi gremo v Celovec za godce. Ti imaš lep glas in, če jo mi štirje zagodemo, vem, da nas bo vsakdo rad poslušal. Kaj boljšega kot smrt pa še lahko povsod najdeš!» Petelin, ne bodi len, skoči z gnojišča ter gre vesel z novimi tovariši proti Celovcu.

Pot do Celovca pa je bila dolga, zato naši godci niso mogli isti dan priti v mesto.

Na večer so prišli v velik gozd, in ker ni bilo nikjer nikake hiše, so sklenili prenočiti v gozdu. Osel, pes in mačka se vležejo pod košato smreko, petelin pa sfrfota vrh nje, ker se na tleh ni čutil dosti varnega. Ko pride do vrha, se ozré na okoli ter zagleda daleč tam v hosti luč. Vesel naznani to novico tovarišem, in vsi sklenejo, iti proti oni strani, od koder je svetila luč, češ, tu v gozdu vendar le ni prijetno spati.

Vstanejo torej ter gredo proti oni strani, od koder je svetila luč. Niso dolgo hodili in prišli so do velike lepe hiše. Osel pogleda skozi okno v razsvetljeno sobo. «Kaj vidiš, sivec?» vpraša ga petelin. «Kaj vidim?» pravi osel. «Oj, vidim razbojnike, ki sedé okoli velike mize, na kateri je vse polno jedij in pijač!» — «Oh, to bi bilo kaj za naše prazne želodce!» zašepeče pes. — «Dà, bilo bi, bilo, a kako pridemo notri?» vzdihne osel.

Živali so se sedaj posvetovale, kako bi prišle v hišo! Zmislijo si sledeče: Osel

dene sprednji nogi na okno, na njegov hrbet stopi pes, temu na hrbet skoči mačka in na njeno glavo se postavi petelin. Na dano znamenje začno vsi nakrat gosti: Osel riga, pes laja, mačka mijavka in petelin poje. Nakrat pa planejo skozi okno v sobo. Razbojniki se prestrašijo ter zbeže v gozd.

Živali so bile sedaj same v hiši. Posedle so okoli mize ter jedle in pile, kar in kolikor jim je dišalo. Ko so se najedle in napile, so vgasnile luč ter se podale k počitku: mačka na toplo ognjišče, pes za vrata, osel na gnojišče, petelin pa na streho vrh luše. Ker so bile utrujene od dolgega pota, kmalu sladko zaspé.

Ko razbojniki ne vidijo več luči v svoji hiši, reče poglavar enemu razbojniku: «Idi in poglej, kaj je v naši hiši, da vemo, ali se smemo vrniti v njo ali ne!» Odposlanec gre.

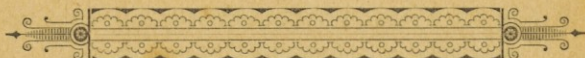
Počasi in previdno stopa v hišo. Ko pride v kuhinjo, da si užge luč, se zbudi mačka ter ga pogleda s svojimi svetlimi očmi. Razbojnik, mislé, da je to par žarečih

ogljev, vtakne žveplenko v njene oči. Mačka pa ni razumela take šale, nego skoči razbojniku v lice ter ga opraska do krvavega. Ves prestrašen beži razbojnik na lopo. Tu se za vratmi zbudi pes ter ga vgrizne v nogo. Razbojnik zbeži na dvorišče. A tu se zbudi osel ter ga ritne z zadnjo nogo, da se je skoraj prevrgel. Tudi petelin na strehi se zbudi ter začne na vso moč peti svoj «kikiriki». Razbojnik pa beži, kar so ga noge nesle v gozd k tovarišem.

Ko pride do njih, jim začne ves razsopihan pripovedovati: «Oh, v naši hiši so čudne reči! Na ognjišču sedi čudna čarovnica (coprnica), ki mi je vse lice razpraskala, za vratmi na lopi stoji mož, ki me je z ostrim nožem pehnil v nogo; zunaj na dvorišču leži strašna pošast, ki me je s težkim polenom udarila, da sem se skoraj prevrgel; gor na strehi je pa sodnik, ki je na vso moč klical: «Le ga pobij! Le ga pobij!» Na to sem pa bežal, kar mi je duša dala!»

Ko so razbojniki to slišali, niso se več upali vrniti v svojo hišo. Naši «godci» pa so ostali v hiši in, če še niso «pomrli», so še sedaj tam.

Prirodopisni črtici.

Po Fr. Wiedemann-u poslovenil *I. K. Teharski.*

I. Bezeg.

«*Pst!* Klobuček z glave! fantje; poklonček dekleta!»

Mirko, Ivan, Micika, Ančika in Rozika osupnejo. Prišli so bili namreč do nekega velikega, košatega bezga, kateri je ponosno razprostiral košate veje. Ta poseben klic jih je iznenadil, in začeli so se ozirati zdaj na desno, zdaj na levo. Mirko je mislil, da prihaja kak imeniten gospod, katerega bi morali pozdraviti. Rozika je pa mislila, da jih znabíti gospod župnik pri oknu opazuje.

A motili so se; ničesar niso mogli zapaziti, razun starega bezga, kateri so že sto in stokrat videli.

Ker so si ga zdaj natančneje ogledali, se jim je zazdelo, kakor da bi bil danes posebno lep. Kako bi pa tudi ne bil? Prav te dni je dobil čisto novo obleko; narava je obhajala svoj največji praznik, bila je pomlad. Temnozeleno, zobčasto listje bezgovo je zakrivalo skoraj popolnoma velike, rumenkasto-bele, pločaste cvetke. Micika je mislila, da vidi pred sabo imenitno gospo v zeleno-svilnatem krilu z belo-svilnato pečo na glavi.

«Klobuček z glave! Poklonček!» se je zaslišalo zopet, in zdaj so zapazili otroci v vrhu bezga nežno tašico, katera jim je klicala te besede.

«Komu naj se pa odkrijemo in priklonimo», vpraša Ivan, «saj nikogar ne vidimo?»

«Komu?» reče tašica. «Povejte mi, ljubi otročiči, komu se pa moramo odkriti?»

«No, temu, kogar čislamo in častimo», se odreže Mirko.

«Res je! in prav takega, kogar ste dolžni čislati in spoštovati, imate pred sabo!»

«Pred sabo?» vpraša Mirko. »Saj žive duše ne vidimo. Oh! ti znabiti meniš gospoda župnika? Dà, a ljubeznivega gospoda ni tukaj; on sedi najbrž kje in čita».

«Ne! Jaz ne menim gospoda župnika; tisti, kateri zasluži, da se mu odkrijete, stoji pred vami».

«Pred nami?» reče Ivan; «saj vendar nismo slepi?»

«Tega ne menim, ljubi otroci; na svetu je vse mogoče. Dostikrat se prigodi, da prav tega, kogar bi morali spoštovati, pustimo pri miru ter se niti zanj ne zmenimo; in nekateremu, ki niti najmanjše časti ne zasluži, se mu priklanjam do tal».

«Ljuba ptičica», reče Micika, «mi hočemo prav lepo pozdraviti, samo povej nam, koga?»

«Koga? Bezeg, kateri stoji pred vami!»

«Ali ta bezeg zasluži toliko časti?»

«Seveda, ljubi otroci! Kdor nam toliko koristi, kakor bezeg, zasluži, da se mu odkrivamo in priklanjamo».

Otroci se spogledajo, kakor da bi hoteli drug drugega vprašati: Ali veš ti, s čim nam bezeg koristi? Naposled reče Rozika: «Oh da, dobro se še spominjam, kako je pečeno bezgovo cvetje okusna jed».

«To bi bila mala njegova korist», reče tašica, «a poslušajte me, hočem vam nekaj več pripovedovati o bezgu».

«Prosimo!» se zasliši jednoglasno iz otroških ust.

«Dobro, hočem vam najpoprej pripovedovati o bezgovem cvetju, s katerim je prav zdaj bezeg najlepše okrašen. Ali imate svoje noske s seboj?»

«Kaj pa da!» se vsi odrežejo. Micika se je pa vendar prijela za nosek, kakor da bi se hotela prepričati, če ga ima res s seboj.

«Vteknite torej svoje noske v te šopke cvetja in potegujte sapo v se, takoj občutite nekaj prijetnega».

Otroci so ubogali. «Dà, dà!» so rekli «to diši izvrstno!»

«Ko bi vi zjutraj ali zvečer v mraku bezeg obiskali, tedaj bi še le vaši noski občutili prijeten, skoraj omotljiv duh. Ako natrgate nekoliko takih cvetov in jih potem doma prekuhate, dobite kaj dobro zdravilo za marsikatero bolezen. Mamica gotovo dobro vé, kako izvrsten in okusen čaj se pripravlja iz suhega bezgovega cvetja».

«Resnično», reče Rozika, ko je zadnjič moj mali bratec Slavko kašljal, sem morala iti v lekarno po bezgovega cvetja».

«Ako bezgovo cvetje v mleku skuhate, dobite kaj okusno jed. — Proti jeseni nastanejo iz teh cvetk črne jagode, iz katerih se stiska neki sok, ki ima poleg dobrega okusa tudi veliko zdravilno moč v sebi. Celó vino se pripravlja iz bezgovih jagod. Da se iz bezgovega cvetja pripravlja okusna

jed, je povedala že Rozika. Ako damo jagode v vodi zavreti, dobimo neki sok, kateri se rabi za čiščenje krvi. V Krušnih gorah na Češkem prebivalci tržijo s takim bezgovim sokom».

«Jagode nam torej koristijo na petero načinov», reče Mirko začuden.

«Žal», reče tašica z žalostnim glasom, «jagode se rabijo tudi za nekaj, kar je meni in mnogim mojim sestricam v pogubo. Zelo težko mi je pri srcu, ako na to mislim; zaradi teh jagod je zgubila že marsikatera mojih tovarišic zlato prostost. Oh, nesrečnice!»

«Kako to?» vpraša Mirko. «Ali so te jagode za vas znabiti strup, kakor mišnica za ljudi?»

«To ne; a trdosrčni ljudje porabijo te jagode tako, da so meni in mojim tovarišicam v pogubo. Na jesen namreč, ko bezgove jagode dozore, nastavijo ptičji lovci po nizkem grmovju zanjke; na té obesijo neusmiljeni ljudje šopke brezovih jagod, ker

dobro vedó, da so za nas posebna sladčica. Ako se katera od nas spozabi, ali pa če jo glad primora, zobati nastavljene jagode, je zgubljena za vselej. Ptičji lovec pride. Veselja mu žaré oči, ko zagleda svoj plen. Uboga živalica se tresse in milo čivka, lovec se pa smeje; naposled odpre tkaneno vrečico, in potlej — z Bogom prijazni gozdič s senčnatimi vejami, dišečimi cvetlicami in z žuborečim potokom. Ječa, komaj dve pedi dolga, bode novo stanovanje žalostni ptičici. Travniki, polja in gozdi so bili do tedaj njena miza, a zdaj mora biti zadovoljna s priprostim koritom. Gozdni ribnik, v kateri se je izlival svež gozdni potok, je bil njen kozarček, a zdaj se mora zadovoljiti s priprosto stekleno utico. Senčnate, zibajoče se veje so bile poprej njena posteljca in zdaj mora spati na suhih, golih lesenih palčicah. Z Bogom zlata prostost in sreča!»

Otroci so se zopet spogledali. Miciki in Roziki so stopile solze v oči. Nikdo ni črhnil besedice, vsi so si mislili: «Nikdar

in nikoli bi ne hotel v tičniku imeti zaprtega gozdnega ptička».

«Poslušajte še več o bezgu: Njegova znotranja skorja je svetlozelena. Iz te, kakor tudi iz dlanasto razdeljenega listja se pripravlja neko zdravilo, katero še močnejše upliva na kri, nego čaj iz cvetja. Slišala sem tudi, da se s stiskanjem listov napravi neka snov, iz katere se delajo kroglice, ki se potem bolniku obesijo okoli vratu; a to ne zaradi lepšega, ampak baje zoper zobobol in druge bolezni. Ako nas glava boli, si jo obvežimo s svežim listjem in kmalu nas bo nehala boleti».

«Po tem takem je bezeg takorekoč domača lekarna?» pristavi Mirko.

«Dà», reče Ivan, «manjka mu samo še nekoliko steklenic, čašic in škatljic».

«Poglejmo bezgovo deblo! Njegov les je lepo rumenkasto bel, zategadel ga rabimo za rezljanje in druga strugarska dela. Mlade veje imajo v sredini lahek in mehke stržen, kateri se lahko izloči; to znajo posebno

dečki vporabljeni. Če si hočejo napraviti brizgljo ali puško, odrežejo bezgovo vejo, iztrebijo stržen in igrača je gotova».

«To bi tudi jaz rad poskusil», reče Ivan, «ako bi le vedel, če je gospod župnik dobre volje, da bi mi dovolil odrezati bezgovo vejo».

«Bezeg vam preskrbi še druge igrače. Iz njegovega stržena napravljajo možičke, kateri imajo v spodnjem delu košček železa ali svinca; ti se potem vedno po koncu postavljajo».

«Zdaj pa še desetkrat bolj čislam bezeg», reče Ančika, «ker on tako prijazno skrbi za nas. O! tisti razposajeni paglavci: moj bratec se včasih po več ur igra ž njimi».

«Kdo bi bil mislil», reče Mirko, «da ima bezeg toliko koristnih in zdravilnih rečij».

«Zato sem vam pa jaz poprej rekla, da dostikrat ne vemo, komu gre čast. Rada bi vam še o čudodelnih živalicah pripovedovala, ki živijo na bezgu, a danes je že prepozno».

«Kam se ti pa mudi?» vpraša Micika.

«Danes hočem še obiskati neko prijateljico, katera me že gotovo željno pričakuje».

«Kedaj pa nam bodeš pripovedovala o živalicah?» vprašajo otroci.

«Ako imate čas, pridite jutri ob tej uri semkaj».

Otroci so z veseljem obljubili, in huš! je odletela tašica; tudi otroci so se podali domov. Poprej pa so vsi še lepo pozdravili bezeg, ker jim je tašica tako ukazala.

II. Pri malih živalicah.

«Zelo me veseli, ljubi otročiči», je rekla drugega dne tašica, zagledavši otroke, «da ste tako točno izpolnili svojo obljubo».

«O! mi smo komaj čakali», reče Ivan, «da nam kaj poveš o bezgovih prebivalcih.»

Tašica jim na to razlaga: «Oni so majhna, zelo majhna in čudodelna bitja. Pa v naravi je že tako: najčudovitejše je

prikrito v najmanjšem. In zastavice, katere je ljubi Bog vdihnil v ta mala bitja, se le malokdaj rešijo. — Zdaj pa, dragi moji otroci, stopite prav blizu k bezgu; ako vam bezgovo listje malo vaše noske pošegeta, nič ne dé. Oglejte si najpoprej to-le lepo, svežo bezgovo vejo».

«Ha! ta veja je na deblu čisto črna; zdi se mi, kakor da bi imela črno nogavico.»

«Gotovo, dragi moji, a stopite bliže, ta nogavica je živa!»

«Ha! ha! ha!» so se smejali otroci; «živa nogavica!»

«Gotovo!» reče tašica, «le natanko si jo oglejte!»

«Resnično», reče Mirko, «ta črna nogavica se premiče».

«Dà, dà», začudi se Rozika, «jaz tudi vidim; ha! kako to lazi in gomazi».

«Ha!» reče Ivan, «to so same male živalice?! Oh! in koliko jih je! Brez števila».

«Poslušajte, ljubi otroci, o teh živalicah vam hočem danes pripovedovati. Te živalice

nimajo posebno lepega imena, imenujejo se listnate uši. Mnogim ljudem se gabi do teh živalic. Ako zagledajo takšno uš, jih strese, pajka se ustrašijo; ako žabo strnišnico zagledajo, pljunejo in rečejo: fuj! Ali ni to smešno? In najnemarnišo med vsemi živalimi, svinjo, čohajo jo po vratu in trebuhu. Da, ta nesnažnica med vsemi živalimi, a kakšna sladčica za nje!»

«Tašica ima prav», reče Ivan. «Če imam klobaso na krožniku, ne vprašujem, od kod da je».

«Zdaj si natančneje oglejmo te živalice. Podstavite svoje ročice, jaz to vejico stresem, in takoj odpadejo ti bezgovi prebivalci. Potem si jih lahko natančneje ogledamo».

«Jaz sem dobila dve! Jaz štirí! Jaz šest! Jaz pa celo tropo!» so klicali otroci.

«Prav! One imajo okroglasto truplo s prosto se gibajočo glavo. Na glavi imajo tipalnice. Kdor ima dobre oči, bode videl, da je vsaka tipalnica sestavljena iz 6 do 7

členov. Nekatere teh živalic imajo tudi peruti, pa ne vse».

«Dà, dà», reče Mirko, «jedna mojih ima peruti!»

«Te ušice so zelo počasne in lene žuželke, ki se pa neznansko hitro plodijo. Ušice imajo na glavi rilček, enako dolg, ali pa še daljši od trupla; ko hočejo sesati, ga stegnejo in zabodejo v rastlino. Ako opazujemo sesajočo živalico, se nam zazdi, kakor da bi stala na glavi».

«Ali jej ne sili kri v glavo?» vpraša Ančika.

«Te živalice nimajo krvi; imajo le neki zelenkastobeli sok. Iz dveh kratkih cevčic na zadku teče sladek, lepljiv sok, od katerega je listje lepo svetlo in posebno mravljam priljubljena sladčica. Razun tipalnic zapazite tudi šest nožic, katere so tudi členaste kakor tipalnice».

«Kako majhne morajo biti še le oči!» dostavi Ivan.

«Oglejmo si zdaj njih barvo. Od daleč se nam dozdeva, kakor da bi bile živalice črne. Ako jih pa natančneje opazujemo, vidimo, da so nekatere temnozelene, druge zopet svetlozelene; mlade živalice so svetlozelene. Ko postanejo starejše, se spremeni barva v temnozeleno; a tudi ta ni trajna in se spremeni v črno».

«To je čudno», reče Micika. «Če se ne motim, ima tudi bolha najpoprej belo, potem rudečkasto in naposled črno barvo.»

«Kaj pa žrejo te uši?» vpraša Rozika.

«Prav na to vprašanje sem čakala. Živijo se o rastlinskem soku, kateri sesajo iz debla ali listov, seveda zabodejo svoje rilčke najraje tjekaj, kjer je še skorja sveža ali list nežen. Ti požeruhi potrebujejo mnogo hrane, ker ves božji dan pridno sesajo. List, kateremu so sok izsesali, se zvije, in to jim služi v korist; v zvitem listu najdejo uši zavetje zoper solnčno vročino in dež».

«Čemu so pa ti beli žakljiči, ki visé na stebelcu?» vpraša Micika; «to je kakor tropa belih mehurčkov».

«To služi živalicam kot obleka».

Otroci so se glasno zasmeli.

«Le nič se ne smejte. Ali ste že slišali kdaj o gosenicah, katere se večkrat levijo, predno se zabubijo? Enako se levijo tudi te uši. Beli mehurčki so namreč mehovi, iz katerih so uši izlezele».

«Kako pa izlezejo iz teh mehov?» vpraša Ančika.

«Ko živalice občutijo, da jim je zgornja kožica pretesna, zvijajo se tako dolgo, da koža počí; za četrť ure izleze iz meha živalica v popolnoma novi suknjici».

«Čudno», rekó otroci.

«Še bolj čudno se mi pa zdi to», reče tašica, «da dobijo živalice čez nekoliko časa krilca, o katerih začetkoma ni bilo niti sledu; ta so bila skrita v malih glavicah, kakor sablja v nožnici. — Mi razločujemo take

uši, katere dobijo takoj krilca, potem take, katerim se razvijejo šele pozneje, nekatere so pa brez njih».

«Takšnih čudnih rečij ne bi bil pričakoval pri teh živalicah», reče Ivan.

«Najbolj zanimivo je plodenje teh živalic. Samo nekatere izležejo jajca. Mlade živalice, kakor sem vam že pravila, so svetlozelene. A komaj pridejo na svet, že vedó, čemu jim je podelil ljubi Bog šest tankih nožic in še bolj tanek rilček. Takoj si poiščejo sočnato stebelce ali svež listek ter neprenehoma sesajo sladki sok».

«To so grozni požeruhi», reče Micika.

«Zdaj se šele bodete čudili, ko vam povem, kako hitro se plodijo ti lakomneži. Znano je, da jedna živalica izleže vsak dan od 2 do 10 mladih, in to po več mesecev neprenehoma. Mladiči se potem tudi kmalu začno ploditi; zdaj si lahko mislite, koliko potomcev ima jedna samica v enem letu. Hočem vam to natančneje predočiti. Mislite si, da jedna samica izleže tekom jednega

poletja 90 mladih; poslednji izlezejo kmalu čez nekaj dnij 90×90 , t. j. 8100 živalic. Teh ima zopet vsaka 90 mladičev, t. j. $90 \times 8100 = 720.000$ ušij; ako to nadaljujemo, tako dobimo pri peti zaplodbi 5.904,900.400 takih živalij. Tekom jednega poletja se zaplodi nad triljone, biljone in milijone ušij, in to vse od jedne samice».

Otroci so se kar debelo gledali.

«Vam se čudno zdi; to me veseli. A pri tem ne smete pozabiti Vsemogočega, čegar modrost in dobrota je brezkončna. On je, kateremu je vse mogoče, kateri vse vlada in kateremu ni neznano nobeno dejanje».

«Kaj se pa zgodi z živalicami po zimi?» vpraša Mirko začuden čez nekoliko časa.

«Male živalice imajo zelo nežno telo; ko zima prikima, pomrje jih na tisoče. One zmrznejo ter najdejo v zemlji, kakor vsaka stvarica, svoj hladen grob».

«Od kod pa pridejo uši zopet spomladi?» vpraša Rozika.

«Kar je ljubi Bog ustvaril, to hoče on tudi preživeti. Ko začnejo v jeseni hladni vetrovi pihati, ne izležejo uši več mladih, ampak samo jajca, katera prilepijo na stebela in listke. Jajca so tako urejena, da jim zima in mraz nič ne škodujeta».

«Kako je pa to mogoče, da ta nežna jajca ne zmrznejo?» vprašajo otroci.

«To je zopet velik čudež, božja uganka. Denite po zimi na prosto debelo bučo, in videli boste, da drugi dan bo zmrzla, in te kroglice, tako drobne, da jih komaj vidimo, ostanejo nepoškodovane. — Ko zopet ljuba pomlad prebudi vse k novemu življenju, začnejo se tudi živalice v jajčkih razvijati, oprostijo se zgornje kožice, katera jih je branila po zimi mraza, in bezgove veje zopet oživé. Nekatero teh vrst ušij prezimijo v zemlji ali pod kakim kamenom».

«Po tem takem imamo več vrst ušij?» vpraša Ivan.

«Seveda!» reče tašica. «Gotovo ste že videli na hruškovem, češpljevem, orehovem

listju uši, ki so pa različne po barvi, podobi in po uredbi telesa?»

«Ako se uši tako naglo pomnožujejo, bi jih morali vendar veliko več videti?» vpraša Mirko.

«To že, a živalice imajo jako veliko sovražnikov. Njih najhujši je slabo vreme, nevihta. Jedna sama burja jih uniči na milijone; tudi mraz zabranjuje, da se tako hitro ne plodijo. Mnogo je tudi drugih živalij, ki strežejo ušem po življenju; to so takšni žužkojedci, ki živijo na bezgovem deblu in listju. Imenovane živalice zležejo jajca na tiste vejice, kjer je največ ušij. Iz jajčic prilezejo ličinke, katerim so bezgove uši posebna slast».

«Bezeg je na takšen način krvavo bojišče», reče Ivan. «Nikdar bi si ne bil mislil, gredé mimo bezga, da se godijo na njem tako čudne reči».

«Uboge uši!» reče Micika, «človek bi mislil, da jih je ljubi Bog zato ustvaril, da jih druge živali žrêjo».

«Na jednega sovražnika bi pa bila skoraj pozabila», reče tašica, «poznate ga gotovo vsi prav dobro. To je sedmopikčasta polonica ali božji volek».

«Kaj?» reče Rozika osuplo. «Ali je ta nežna živalica tudi krvoločni ropar?»

«Je že tako. Hrošč kakor njegova ličinka se živita izključljivo le o listnatih ušeh; kar je volk med ovci, to je božji volek med ušmi».

«Zdaj pa nimam božjega volka nič več rada», reče Ančika.

«To ni prav. Ljubi Bog je ustvaril božjemu volku listnate uši za vsakdanji kruhek; ali je to kaj hudega, če se jih do sitega najé? Ali ne pomorijo ljudjé na milijone živalij, da jim služijo za živež?»

«Ljuba tašica, prav imaš», je rekla Micika; «nikoli več se ne bodem hudovala nad božjim volkom». —

«S svojo povestjo sem pri kraju, dragi otroci; nekaj še vam hočem povedati: pomislite zdaj, koliko zanimivega in podučli-

vega vidimo na bezgu. Vidimo pa tudi, da je zapisal vsemogočni Stvarnik na vsak list, na vsako vejico svoje ime. Navadite se, dragi moji, da boste sprehajaje se v naravi imeli svoje oči odprte in da boste tistega častiti in hvalili, ki je vse stvari iz nič ustvaril».

Mladini v pouk.

Spisal *Arm. Gradišnik.*

1. Luna ali mesec.

«Bleda luna
Jasno sveti..»

Med nebnimi telesi vzbuja mimo solnca luna najbolj našo pozornost. Komu bi se pač ne priljubila prijazna luna? — Kakó lepo se sveti v jasni noči visoko gori na nebem obôku in kakó čarobno razliva blede svojo luč na mirno zemljo!

A kaj pravimo: svojo luč, — saj ta ni njena lastnina, ampak dobiva jo od solnca. Mesec si torej svetlobo izposoja,

da ž njo potem preganja zemlji ponočno tmino. Kaj dober prijatelj je zemlji, li ne?

Naša zemlja je premičnica ali planet, t. j. ona ne ostane vedno na enem mestu na nebu, marveč vrtivši se okrog svoje osi se suče v okrožni poti okoli solnca. Ko to pot dodela, prične jo znova, in — to se godi neprenehoma naprej.

Pri dolgem potovanju imamo radi tovaršijo; tudi zemlji je podelil Bog tovariša pri njenem potovanju. Ta tovariš zemlji je mesec ali luna.

Mesec okrožuje našo zemljo in potrebuje v to, da jo obkroži enkrat, $29\frac{1}{2}$ dnij. V tem času se pa zavrti tudi enkrat okrog svoje osi. Mesec je torej tudi premično nebno telo, a on se z zemljo vred premika okrog solnca in naredi pri tem v eni uri pot, ki znaša 15.000 milj. Ker se luna z zemljo vred premika, pravimo ji, da je zvezda sopremičnica, a ker zemljo spremlja, pravijo ji tudi spremljevalec ali trabant.

Mesec je manjši od naše zemlje, ima namreč le $\frac{1}{50}$ zemljine vsebine. A vendar se nam kaže na nebu skoraj tako velikega kakor solnce — največje nebno telo. To pa zato, ker je od nas primerno le malo oddaljen, namreč 51.800 milj. Ta daljavo je za neizmerni podnebni prostor res neznamenita, a za nas pa je kaj znamenita. Oglejmo si jo malo natančneje!

Zvezdogledi ali astronomi in večji računarji so izračunili, da bi železnični vlak, ki dospé v eni uri 6 milj daleč, trebal 360 dnij, ako bi se nič ne ustavil, da bi se pripeljal do lune. — Isto takó bi dober pešec moral neprestano hoditi 15 let, da bi prišel do lune. — Parobrod pa bi moral noč in dan skoraj dve leti uporabljati vso svojo moč, da bi pripihal do lunine šipe.

(Vse to bi imelo svojo veljavo le za slučaj, ako bi mesec nepremično bival na nebu. A vsekako pa nam že ti podatki jasno kažejo, kako silno daleč od nas je vendar nam najbližje nebno telo!)

Tudi površina mesečna se že precej pozna. S pomočjo nalašč v to prirejenih, točnih daljnogledov so učeni strokovnjaki že dosti objavili o mesecu ukaželjnemu svetu.

Našli so, da ima mesec obilo hribov, zlasti pa votlih, našim ognjenikom (vulkanom) podobnih. Sicer pa je večina mesečnih gorâ sestojéča iz vulkanov, ki ali še delujejo, ali pa so že izumrli. Sploh je površina lunina v vedni spremembi, strašanske prekucije se godé na njej: nekaj gorâ zgine, druge zopet vzkipe iz tâl, razni plini puhté iz površja ter to zadnje neprenehoma preustrojajo.

Imamo tudi vpodabljenja lunine površine, na katerih — jednako kakor na zemljevidih — so z imeni označena vsa do sedaj znana hribovja in doline.

Eden prvih, ki je priredil podobo lunnega površja, je bil v 17. stoletju živeči jezuit Riccioli. Največ zaslug za spoznanje lune so si v novejšem času pridobili sloveči

in najboljši poznavatelj lune Mädler, potem Julij Schmidt v Atenah in pater Secchi v Rimu.

Prav po neutrudljivih opazovanjih le-teh učenjakov se je dokazalo, da na mesecu ni nikakoršne vode, kakor se je to prej v obče mislilo. Mi zemljani bi tedaj na luni ne mogli živeti, pa tudi zaradi tega ne, ker se zrak, ki je na luni, bistveno razločuje od našega.

Konečno naj še omenimo velikost lunine površine. Luna meri 344.320 geografskih (zemljepisnih) milj. Rusko cesarstvo — ena največjih držav naše zemlje — 369.000 geografskih milj, torej za 24.680 geografskih milj več nego luna. — Če bi torej silovito Rusijo prilepili na nebo v takošni daljavi od zemlje, kakor je mesec, videla bi se nam celó malo večja nego mesec ali luna.

Ima li luna sploh kakšnih bitij, o tem bodo pač še dolgo ugibali učeni in — neučeni ljudje! Vsekako pa ima tudi luna

svoje delo, svoj namen, kajti vsaki stvari je Bog odkazal določen delokrog; brez namena ni ustvaril ničesa!

2. Užigalnice.

«Koristna ognja je oblast,
Ko človek čuva njeno rast».

Kdo ne bi poznal majhnih klinčkov, s katerimi prižigamo luč ter zanetimo ogenj?

Male so te stvarice in priproste se vidijo našemu očesu, a vendar so dokaj lepo in umetno narejene. Zato pač zaslužijo, da si jih malo bliže ogledamo ter nekaj obširneje izpregovorimo o njih!

Navadne užigalnice, kakoršne v obče rabimo, so iz lesenega klinčka, ki ima na enem koncu malo glavico, srebrosvitlo, rudečo, plavo ali še drugače pobarvano. Ta glavica (kapica) je iz gorljive snovi, kateri se pravi fosfor. Ta snov ima lastnost, da se že pri prav mali gorkoti vname;

če je pa z zrakom neposredno v dotiki, užgé se sama. Zato pa je fosforina glavica na klinčku pobarvana, t. j. preprežena s preprogo druge snovi, da tako zrak nima preveč upliva do fosforja in se ta sam ne more užgati.

Pod fosforom je prevlečen klinček z drugo gorljivo tvarino, namreč z rumenkastim žepлом ali žveplom, zato mu tudi pravijo žeplenica ali žveplenka. Tri snovi so torej potrebne za navadne užigalne klinčke: les, žveplo in fosfor.

(Narejajo se užigalnice tudi še iz drugih snovij, a te se bitstveno le malo razločujejo od prej navedenih).

Vsaka teh tvarin ima svojo užigalno toplino ali temperaturo. Užigalna toplina pa nam znači tisto gorkoto, do katere nam je treba ogreti kako telesnino, da se vname ali užgé.

Ako hočemo prižgati klinček, drgnemo ž njim, t. j. z fosfornim njegovim delom, n. pr. ob zid. Fosfor se kmalu vname, on ima prav nizko užigalno toplino: mala moč,

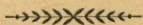
majhen pritisek že zadošča, da ga dovede do tiste toplote, katere je treba, da se vname. Fosfor torej gori! Po gorečem fosforu zdaj nastane toliko gorkote, da ta žveplo, ki se nahaja pod fosforom, spravi do njegove užigalne topline; tedaj se mora tudi žveplo užgati. Goreče žveplo pa po svoji vročini zopet vzroči, da les, ki zdaj pride na vrsto, tudi dospé do svoje užigalne topline ter jame goreti. — Ako se je enkrat les vnel ter začel goreti, potem nam je užigalnica še le v rabo, t. j. mi ž njo lahko prižigamo druge snovi ter si tako napravimo luč in ogenj.

Tudi pri iznajdbi užigalnic je človek po svoji bistroumnosti kaj dobro uporabil natorne skrivnosti in njih moč. In kaj dobrodejna, koristna in potrebna je ta moč, ki izhaja iz neznatne užigalnice. Koliko nadležnosti z zanetenjem ognja so imeli ljudje poprej, ko niso še poznali in imeli užigalnih klinčkov! Kako nerodno in trudapolno je bilo prirediti si luč in ogenj s kresilnim

kamenom in z gobo! A to vse se je predrugačilo. — Zlahka si sedaj človek prižge lučico, zlahka si zaneti ogenj na ognjišču, v peči! — Pač so bile užigalnice tudi že dostikrat vzrok velikega zla, obile nesreče in so še in bodo tudi zanaprej.

Užigalnice se morajo dobro shraniti, da ne pridejo v roke takim, ki jih še nimajo rabiti, ki še ne poznajo njih nevarne, pogubne moči, ki more časi v malo trenutkih vzročiti nepopisno nesrečo tisočerim! — Nedorasli otroci naj ne dobé nikdar užigalnic v roke! — Ogenj ni igrača! Človek si ga je sicer ukrotil, a vedno mora paziti nanj, da mu ne uide, da se ne znebi svojih spon! Gorjè nam, ko si ogenj pridobi prostost, če prekorači meje, ki so mu strogo odkazane! — — Strahovito razsaja potem, neusmiljeno pokončujejoč vse, kar mu pride v last — —!

Pazite torej na užigalnice, pazite na ogenj!

3. Velika števila.

«Šteti je lahko, a prešteti težko».

Vsakdo že govori današnje dni o milijonih; ni ga skoraj časnika, ki ti pride v roke, da bi v njegovih predalih ne omenjal velikih števil, velikanskih vsot. Lehkomiselno prečitamo take reči, ne meneči se, koliko bi utegnile pomeniti.

Zato smo se namenili, podati par vzgledov, ki kažejo pomen velikih števil.

Évo jih!

1. Da bi prešteli jeden milijon, trebalo bi nam, ako računimo za vsako jednoto jedno sekundo, 35 dnij, — če bi vsak dan šteli neprenehoma osem ur.

2. Iz jednega milijona srebrnih goldinarjev — za jeden goldinar računimo 2 *mm* debeline — bi naredili, položivši goldinar na goldinar, lahko steber, ki bi bil visok 2000 metrov. (To je viso-

čina, ki le malo manj znaša nego ona gore Storžiča na Gorenjskem, gore Radohe [2051 *m*] v štajerskem Solčavju; Triglav je 2835 *m* visok, Kanin in Rombon ob laški meji na Bolškem 2267 *m*, Matajur pa le 1685 *m*).

3. Jeden milijon srebrnih goldinarjev v jedno ravno črto položen bi dal vrsto 30.000 *m* ali 30 *km*, t. j. 7 ur dolgo, ako vzamemo za jeden goldinar 30 *mm* premera.

4. Človek, ki ima jeden milijon goldinarjev premoženja in dobiva od te vsote le po 5 % na leto, more porabiti na leto 50.000 gold. obrestij, torej 138 gold. vsaki dan. In vendar ostane še milijonar.

5. Jeden milijon srebrnih goldinarjev tehta 12.345 *kg*. Ako bi hotel kdo ta milijon odnesti in bi vsako pot nesel po 50 *kg* — bi moral to storiti 287krat.

6. Jeden milijon vojakov v čelni vrsti postavljenih bi napravil vrsto, ki bi bila 1000 *km* dolga.

7. Ako bi kdo hotel jeden milijon dni živeti, bi mu bilo živeti — 2740 let.

Ko bi se govorilo o več milijonih, bi mogli služiti slični vzgledi, kakoršni sledé sedaj.

8. Iz 150 milijonov srebrnih goldinarjev bi se naredil lahko steber, ki bi presegal višočino najvišje gore v Evropi, t. j. Mont Blanca, 61krat, kar znaša 300 *km* višočine.

9. 150 milijonov srebrnih goldinarjev tehta 18.518 metričnih stotov. V prevažanje te silne množine centov bi trebalo najmanj 185 vagonov, katerih vsak bi moral biti obtovoren s 100 metričnimi centi ali kvin-tali (*q*).

10. Vsota 150 milijonov goldinarjev naložena po 5 odstotkov na leto bi prinašala $7\frac{1}{2}$ milijona goldinarjev letnih obrestij.

Kadar v zemljepisju govorimo o oddaljenosti solnca od naše zemlje, se poslužujemo v potolmačenje te strašanske daljave naslednjega vzgleda :

11. Solnce je od zemlje oddaljeno 20 milijonov milj. — Brzovlak bi porabil, da preleti to pot — ako naredi v vsaki uri 10 milj — 2312 let. — Kroglja pa, ki bi jo sprožili iz topa, bi dohitela solnce že v 25 letih.

Tisoč milijonov imenujemo milijarda.

12. Ako računimo za štetje jednice sekundo, rabimo za preštetje jedne milijarde 277.778 ur, to je okoli 32 let.

13. Če bi naredili vrsto iz jedne milijarde srebrnih goldinarjev, bila bi ta 30.000 kilometrov dolga.

14. Leta 1871. je plačala Francija Nemcem pet milijard frankov vojne odškodnine. Ako bi se bila ta vsota odštela v samih srebrnih frankih, katerih vsak natančno tehta 5 gramov, bi bili potrebovali v prevažanje vsega srebrnega denarja 2500 železniških vagonov. Če računimo vlak po 25 vagonov, bi bili potrebovali 100 takih vlakov. — Vsa pot med Parizom in Berlinom bi se bila lahko pokrila na dva metra

široko s srebrnjaki (franki), — in še bi bilo precej novcev preostalo. —

Bilijon (t. j. milijon milijonov) si že skoraj ne moremo več predočevati. Zato bi bil v to ves trud zaman. Le jeden vzgled naj malo kaže na ogromni bilijon!

15. Ako bi kdo hotel jeden bilijon neprenehoma prešteti, bi potreboval v to 277,777.778 ur, t. j. 11,574.074 dnij ali 32.150 let. — Prvi človek Adam bi niti petino jednega bilijona minut ne bil še doživel, — ako bi zdaj še živel.

Otroška igra.

Narodna. — Zapisal *T. B.*

A. Pastirji domu ženite!

B. Kaj bomo doma delali?

A. Kurjo juho bomo lopali (jedli)!

B. Kdo jo je skuhal?

A. Stara babica!

B. S čim jo je zmešala?

A. Z mačjo taco!

B. Kje je tista taca?

A. Na zgornji polici!

B. Kje je tista polica?

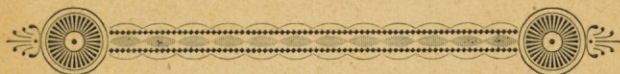
A. Na ognju je zgorela!

B. Kje je tisti ogenj?

A. Voda ga je pogasila!

- B.* Kje je tista voda?
A. Po trati se je zlila!
B. Kje je tista trata?
A. Ovčke so jo pojedle!
B. Kje so tiste ovčke?
A. Volk jih je raztrgal!
B. Kje je tisti volk?
A. V hosto je zbežal!
B. Kje je tista hosta?
A. Sekirica jo je posekala!
B. Kje je tista sekirica?
A. Kovač jo je razdelal!
B. Kje je tisti kovač?
A. Vrh planine proso seje!
B. Kje je tisto proso?
A. Tičke so ga pojedle!
B. Kje so tiste tičke?
A. Lovci so jih postrelili!
B. Kje so tisti lovci?
A. Po kamenju so se pobili!

Obseg.

	Stran.
Predgovor	5
Gozdni duhovi (pravljica)	7
Celovški mestni godci (pravljica)	31
Prirodopisni črtici.	
I. Bezeg	38
II. Pri malih živalicah	47
Mladini v pouk.	
1. Luna ali mesec	59
2. Užigalnice	64
3. Velika števila	68
Otroška igra (narodna)	73

Beseda novim naročnikom

„Knjižnice za mladino“.

Zunaj na platnicah je tiskano, da 8. in 9. snopič sta že pošla. Toda posrečilo se nam je, dobiti nazaj precejšnje število teh snopičev; in ker imamo na razpolago tudi kakih 30 iztisov prvega snopiča, moremo postreči z lepim številom polnih prvih letnikov.

Opozarjamo pa, da cena prvemu letniku odslej ne znaša več gld. 1·80, ampak gld. 2·40.

Da nam bo mogoče čim prej nadaljevati z izdajanjem te knjižnice, prosimo vse prijatelje, naj bi pridobili mnogo novih naročnikov za prva dva letnika, kajti vseh snopičev imamo v zalogi do 14.000 iztisov. Vsaj polovica teh naj gre prej med našo mladino, potem bomo nadaljevali z izdajanjem «Knjižnice za mladino».

Uredništvo in upravništvo.

Doslej so izšli ti-le snopiči „Knjižnice za mladino“:

1. a) „*Dva brata*“. Po ital. izvirniku. — b) „*Milosrčna Zorana*“. Spisal Janko Leban.
2. „*Veslje in žalost*“. Po nemškem izvirniku priredil J. Leban.
3. a) „*Petdeset basnij za otroke*“. Poslovenil A. Funtek. — b) „*Iz mladih dni*“. Zložil A. Funtek.
4. „*Dragoljubci*“. Zbirka pripovedek, pravljic, basnij, smešnic itd.
5. „*Šest povestic*“. 1. „*Dva sveta večera*“. — 2. „*Snežni plaz*“. — 3. „*Milutin Vidović*“. — 4. „*Rejenček Štepanek*“. — 5. „*Babičina povest*“. — 6. „*Nekdanja jezerska naselbina pri Ljubljani*“.
6. in 7. „*Razne pripovedke*“. — 1. „*Dedov srd*“. — 2. „*Tri rože*“. — 3. „*Marjetica in kopriva*“. — 4. „*Kraljevič Častiboj*“. — 5. „*Dediči*“. — 6. „*Mlinar in veter*“. — 7. „*Kakoršno posojilo tako vračilo*“.
8. Antona Martina Slomškega „*Spisi zbrani za mladino*“. I. Pesmi, snopič za srednjo stopnjo. [Pošel].
9. „*Plemenita srca*“ [Pošel].
10. in 11. Antona Martina Slomškega „*Spisi zbrani za mladino*“. I. Pesmi. 2. snopič za višjo stopnjo.
12. a) „*Hudoben tovariš*“. — b) „*Zmrzle solze na cvetkah Marije Antoinette, francoske kraljice*“.
13. in 14. „*Pesmi krvene in druge*“. Zložil Andrej Praprotnik.
15. „*Zeleni listi*“. Kratke pripovedi za otroke, stare 6 do 10 let. Po Francu Wiedemannu poslovenil Anton Brezovnik, učitelj.
16. Antona Martina Slomškega „*Spisi zbrani za mladino*“. III. snopič. Basni, prilike in povesti. Za nižjo in srednjo stopnjo.
17. in 18. „*Tatari na Moravskem*“, ali Bog ne zapusti svojih služabnikov. — „*Gozdne cvetke*“, ali štiri povesti in trikrajše razprave.
19. „*Slavoj in Ljudmila*“. Milosrčna brat in sestra. Zbirka kratkočasnih in poučnih pogovorov o živalih. I. del.
20. „*Bogdanova mlada leta*“. Svojim prijateljčkom napisal Ljud. Černež.
21. „*Pisanice*“. Slovenski mladini spisal E. Gangl.
22. in 23. „*V domačem krogu*“. Zbirka pesmij in povestij za mladino. — Izvirno spisal ali na podlagi hrvaških, italijanskih in nemških izvirnikov priredil Janko Leban, naduč. v Trebelnem.
24. „*Savinjski glasi*“. Izdalo „Učiteljsko društvo za celjski in laški okraj“. I. snopič.

Raznovrstne posetnice

pripravača „Goriška Tiskarna“ A. Gabršček.